

ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟ
COLLOQUE INTERNATIONAL
INTERNATIONAL CONFERENCE

Μεταφράζοντας στον 21ο αιώνα:
ΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

Traduire au XXIème siècle:
TENDANCES ET PERSPECTIVES

Translating in the 21st century:
TRENDS AND PROSPECTS

ΠΡΑΚΤΙΚΑ • ACTES • PROCEEDINGS

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ Α.Π.Θ. • 27-29 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 2002
FACULTÉ DES LETTRES UATH • 27-29 SEPTEMBRE 2002
FACULTY OF ARTS AUTH • 27-29 SEPTEMBER 2002

ΟΡΓΑΝΩΣΗ

- Τομέας Μετάφρασης Τμήματος Γαλλικής Γλώσσας και Φιλολογίας του Α.Π.Θ.

ΣΥΝΔΙΟΡΓΑΝΩΤΕΣ

- Ελληνική Εταιρεία Εφαρμοσμένης Γλωσσολογίας
- Rencontres Linguistiques Méditerranéennes

ORGANISATEUR

- La Section de Traduction du Département de Langue et de Littérature Françaises de l'Université Aristote de Thessaloniki

CO-ORGANISATEURS

- Association Grecque de Linguistique Appliquée (GALA)
- Rencontres Linguistiques Méditerranéennes

ORGANISER

- The Department of Translation of the School of French Language & Literature at the Aristotle University of Thessaloniki

CO-ORGANISERS

- The Greek Applied Linguistics Association (GALA)
- Rencontres Linguistiques Méditerranéennes

Υπό την αιγίδα

των Υπουργείων Παιδείας, Πολιτισμού,
του Δήμου Θεσσαλονίκης και του Α.Π.Θ.

Χορηγοί

L'Ambassade de France en Grèce - Service de Coopération Éducative (S.C.E.)

Οργανωτική Επιτροπή Ολυμπιακών Αγώνων «Αθήνα 2004»

University Studio Press

Βιβλιοπωλείο Έρασμος

Εταιρεία Lexicon

Εταιρεία Τσάνταλη

Επιμέλεια των Πρακτικών: Γιώργος Ανδρουλάκης
Chargé des Actes: Georges Androulakis
Editor of the Proceedings: George Androulakis

ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Πρόεδρος: Τ. Νενοπούλου-Δρόσου
Αντιπρόεδρος: Τ. Συμεωνίδου-Χριστίδου
Γραμματεία: Γ. Ανδρουλάκης
 Σ. Γραμμενίδης
Ταμίας: Σ. Καπράγου
Μέλη: Σ. Alègre, C. Jardel-Σουφλερού, Ζ. Καββαδία,
 Τ. Κυριακοπούλου, Ε. Λουπάκη, Μ. Τσίτσα,
 Μ. Φρέρη, Α. Χατζηγεωργίου

COMITÉ D'ORGANISATION

Présidente: T. Nenopoulou
Vice – Présidente: T. Simeonidou-Christidou
Secrétariat: G. Androulakis
 S. Grammenidis
Trésorière: S. Kapragou
Membres: S. Alègre, M. Freri, L. Hatzigeorgiou,
 C. Jardel-Souflerou, Z. Kavvadia,
 T. Kyriakopoulou, E. Loupaki, M. Tsitsa

ORGANISING COMMITTEE

President: T. Nenopoulou
Vice – President: T. Simeonidou-Christidou
Secretary: G. Androulakis
 S. Grammenidis
Treasurer: S. Kapragou
Members: S. Alègre, M. Freri, L. Hatzigeorgiou,
 C. Jardel-Souflerou, Z. Kavvadia,
 T. Kyriakopoulou, E. Loupaki, M. Tsitsa

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

- A. Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
T. Κυριακοπούλου, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
T. Νενοπούλου-Δρόσου, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
Z. Σαμαρά, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
T. Συμεωνίδου-Χριστίδου, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
M. Τσιλιπάκου-Μακρή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
T. Baccouche, Université de Carthage
M. Connena, Università di Bari
C. Durieux, Université de Caen
Y. Gambier, University of Turku
D. Gouadec, Université de Rennes 2
J. Guillemin-Flescher, Université de Paris VII – Denis Diderot
J. R. LadmiraI, Université de Paris X – Nanterre
S. Mejri, Université de la Manouba
H. Meschonnic, Université de Paris VIII – St. Denis

COMITÉ SCIENTIFIQUE - SCIENTIFIC COMMITTEE

- A. Anastasiadis-Symeonidis, Université Aristote de Thessaloniki
T. Baccouche, Université de Carthage
M. Connena, Università di Bari
C. Durieux, Université de Caen
Y. Gambier, University of Turku
D. Gouadec, Université de Rennes 2
J. Guillemin-Flescher, Université de Paris VII – Denis Diderot
T. Kyriakopoulou, Université Aristote de Thessaloniki
J. R. LadmiraI, Université de Paris X – Nanterre
S. Mejri, Université de la Manouba
H. Meschonnic, Université de Paris VII – St. Denis
T. Nenopoulou, Université Aristote de Thessaloniki
Z. Samara, Université Aristote de Thessaloniki
T. Simeonidou-Christidou, Université Aristote de Thessaloniki
M. Tsilipakou-Makri, Université Aristote de Thessaloniki

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος	5
Χαιρετισμοί	17

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ

MA DEL CARMEN ACUYO VERDEJO, Industrial property documents: Implications for translation and the translator	29
BEVERLY ADAB, Meeting the challenges of the internet - what skills will translators need?	37
JOSE M. AGUILAR, Translation studies, mailing lists and user interaction: Towards a roadmap for research planning and e-learning in overcrowded environments	46
SANDRINE ALÈGRE, De moi à l'autre, de l'autre à moi: les textes journalistiques, vecteurs des échanges interculturels	54
MARIE-CHRISTINE ANASTASSIADI, Pour une évaluation rationnelle de la traduction	62
GEORGES ANDROULAKIS, Mondialisation ou localisation? Décisions traductionnelles sur les emballages de produits en Grèce.	69
IRINA BABAMOVA, La traduction des «petits genres»: la maxime, l'aphorisme... ..	80
TAIEB BACCOUCHE, Traduction et norme(s) linguistique(s)	87
MOUFIDA GHARIANI BACCOUCHE, Les séquences figées: traductions lexicographiques	95
CHRISTIAN BALLIU, La traduction médicale, ou quand les mots viennent au secours des termes	103
SPYRIDOULA BANIOKOU, Glossaires électroniques: un outil multidimensionnel	110

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ ΓΕΡ. ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ, Μεταφραστική προσέγγιση της αποκλίνουσας γλωσσικής εκφοράς στη λογοτεχνία. Το παράδειγμα του <i>Λούσια</i> του Νίκου Χουλιαρά.	690
ANNA ΚΟΚΚΙΝΙΔΟΥ, Κειμενογλωσσολογική προσέγγιση στη διδακτική της μετάφρασης	699
ΔΙΑΜΑΝΤΟΥΛΑ ΚΟΡΔΑ-ΣΑΒΒΑ & ΜΑΡΙΑΝΝΑ ΚΑΤΣΟΓΙΑΝΝΟΥ, Ο ρόλος της τεκμηρίωσης στη μεταφραστική διαδικασία	707
ΕΛΠΙΔΑ ΛΟΥΠΑΚΗ, Κειμενογλωσσική προσέγγιση της μεταφραστικής διαδικασίας στο εσωτερικό διακρατικών οργανισμών: η περίπτωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης	715
ΜΑΓΔΑΛΗΝΗ ΜΗΤΡΑ, Η έννοια του «σκοπού» στην ελληνική και γαλλική γλώσσα. Παρατηρήσεις στην ποικιλία συμπληρωματικών δεικτών.	724
ΘΑΝΑΣΗΣ ΝΑΚΑΣ, Γαλλισμοί και αγγλισμοί του μεταφραστή Παπαδιαμάντη	734
ΓΙΩΡΓΟΣ Ι. ΞΥΔΟΠΟΥΛΟΣ, Μεταφράζοντας ένα επιστημονικό σύγγραμμα: δυσκολίες και πιθανές λύσεις	740
ΜΑΡΙΝΑ ΠΑΠΠΑ, Μεταφράζοντας τεχνικά κείμενα	748
ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΠΑΡΙΑΝΟΥ & ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΚΕΛΑΝΔΡΙΑΣ, Ειδικοί όροι: προϋποθέσεις και απαιτήσεις για τη δημιουργία και την εξέλιξή τους	756
ΚΟΣΜΑΣ ΡΑΣΠΙΤΣΟΣ, Η συμβολή του Friedrich Schleiermacher στη σύγχρονη θεωρία της μετάφρασης και στη φιλοσοφία της γλώσσας	764
ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΑ ΣΑΡΑΦΙΔΟΥ, Η απόδοση στα ελληνικά των αναφορικών προτασιακών σχημάτων της γαλλικής: η περίπτωση της μετάφρασης της <i>Μυθολογίας της Αρχαίας Ελλάδας</i> του P. Decharme	772
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΙΛΙΑΣ, Η λογοτεχνική μετάφραση ως διδακτική πράξη. Το παράδειγμα του Τμήματος Ξένων Γλωσσών, Μετάφρασης και Διερμηνείας του Ιόνιου Πανεπιστημίου.	785
Round Table: Communication, translation and the Athens 2004 Olympic Games	793
Synthèse du colloque: Salah Mejri	803
Synopsis of the Conference: Christina Schäffner	806

Ειδικοί όροι: προϋποθέσεις και απαιτήσεις για τη δημιουργία και την εξέλιξή τους

*Αναστασία Παριανού & Παναγιώτης Κελάνδριας
Ιόνιο Πανεπιστήμιο*

Abstract

Specialists have been often occupied with the phenomenon of creation and translation of specialised terms (neologisms). The stages through which a neologism may pass are creation, trial and establishment or disappearance. The demand for preciseness, lack of ambiguity and independence of the neologisms from the context has motivated the research on the processes of their creation and evolution. We shall examine the above stages trying to exemplify and classify specific behaviour patterns and deviations from the traditional tendency to create new terms.

Ο 20^{ός} αιώνας σηµαδεύτηκε από µεγάλες πολιτικές, οικονοµικές και κοινωνικές αλλαγές καθώς και από τα µεγαλύτερα επιτεύγµατα στην επιστήµη και την τεχνολογία, π.χ. στον τοµέα της αεροναυπηγικής, της πληροφορικής και της γενετικής. Όλες αυτές οι αλλαγές και οι επιστηµονικές εξελίξεις δηµιούργησαν σωρεία νέων όρων, οι οποίοι καταγράφονται γλωσσικά, αρχικά στη γλώσσα-πηγή (Γ.Π.) και, στη συνέχεια, µεταφέρονται στην εκάστοτε γλώσσα-στόχο (Γ.Σ.). Δύο είναι τα κύρια ερωτήµατα που προκύπτουν κατά τη δηµιουργία ενός όρου τόσο στη Γ.Π. όσο και στη Γ.Σ. Το πρώτο ερώτηµα αφορά τη 'σωστή' επιλογή του όρου και το δεύτερο τη διάρκεια ζωής του ή την πορεία του.

1. Στάδια από τα οποία διέρχεται ένας νέος όρος της ειδικής γλώσσας

1.1 Δηµιουργία

Υπάρχουν δύο τρόποι δηµιουργίας ενός ειδικού όρου, είτε πρόκειται να δηµιουργηθεί στη Γ.Π. είτε στη Γ.Σ. Αυτοί είναι: α) η φυσική δηµιουργία και β) η τεχνητή δηµιουργία.

Η φυσική δημιουργία ενός ειδικού όρου γίνεται αυτόματα, μέσα από τη διαδικασία εξεύρεσης νέου όρου σε αντίθεση με την τεχνητή δημιουργία όπου ο ειδικός όρος εμφανίζεται με κανονιστικό τρόπο και επιβάλλεται από το δημιουργό της ειδικής γλώσσας, δηλ. από τον ειδικό επιστήμονα, π.χ. στις φυσικές επιστήμες, όπως ο τομέας της φυσικής, της χημείας¹, με αποκορύφωμα τα μαθηματικά (Albl-Mikasa, 1995:165).

Οι πηγές στις οποίες ανατρέχουν οι ειδικοί επιστήμονες που αναλαμβάνουν τον «σχεδιασμό» (“design”) ενός όρου με φυσική δημιουργία είναι οι εξής: α) οι ειδικές τους γνώσεις, β) οι συζητήσεις με συναδέλφους, γ) η ειδική ορολογία επίσημων και μη κειμένων, εξειδικευμένων περιοδικών, εγχειριδίων, κτλ., δ) τα λεξικά, οι τράπεζες δεδομένων, τα γλωσσάρια και οι ειδικοί κανονισμοί (π.χ. style guides), ε) οι υπηρεσίες ορολογίας και οι γλωσσικές υπηρεσίες, στ) οι εταιρίες τυποποίησης ορολογίας (Albl-Mikasa, 1995:168)².

1.2 Δοκιμασία

Μετά το στάδιο της δημιουργίας ενός όρου, είτε πρόκειται για φυσικό είτε για τεχνητό όρο, ακολουθεί το στάδιο της δοκιμασίας του. Η ετερογένεια των δύο τύπων όρων είναι αναμφισβήτητη. Ωστόσο, κάθε όρος πρέπει να περάσει από το στάδιο της δοκιμασίας για να αποδειχθεί εάν μπορεί να επιβιώσει ή όχι στις συνθήκες της καθημερινής ειδικής επικοινωνίας. Τόσο η διατήρηση της έννοιας του όρου όσο και η μεταβολή της αποτελούν δεδομένα που πρέπει να εξεταστούν στο στάδιο αυτό.

Οι προϋποθέσεις που πρέπει να τηρηθούν εάν θέλουμε να επιτύχουμε την ισορροπία μεταξύ του αντικείμενου και της γλωσσικής του έκφρασης, δηλ. να διασφαλίσουμε την αλυσίδα που συνδέει τα αντικείμενα, τις έννοιες και τους όρους είναι οι εξής:

1.2.1 Εξασφάλιση πόρων για απασχόληση των ειδικών επιστημόνων

Η δουλειά των ορολόγων/ορογράφων υποτιμάται συχνά (Albl-Mikasa, 1995:166). Η απασχόλησή τους είναι σε μεγάλο βαθμό διοικητικής φύσης, και περιλαμβάνει τον συντονισμό επιτροπών και ομάδων εργασίας, που απαρτίζο-

1. Στη χημεία, για τον προσδιορισμό των οργανικών ενώσεων π.χ. υπήρχαν τα κοινά εμπειρικά ονόματα τα οποία στη συνέχεια αντικαταστάθηκαν από συστηματική ονοματολογία.

2. Η Albl-Mikasa κατέληξε σε αυτά τα συμπεράσματα αφού προηγουμένως διεξήγαγε έρευνες μεταξύ των ειδικών συνεργατών μιας σουηδικής εταιρίας τηλεπικοινωνιών που απασχολούσε ειδικούς στον τομέα των τηλεπικοινωνιών, μεταφραστές, συντάκτες ειδικών κειμένων, επιμελητές και ορολόγους της σουηδικής εταιρίας τυποποίησης. Ωστόσο, κατά μια άλλη άποψη, δημιουργοί των νέων ειδικών όρων μπορεί να είναι οι ακαδημαϊκοί δάσκαλοι, οι συγγραφείς, οι δημοσιογράφοι, οι μεταφραστές (βλ. Βαλεοντής & Φιλόπουλος, 2001:306).

νται από ειδικούς του κάθε τομέα, οι οποίοι κάνουν την ουσιαστική δουλειά της ορογραφίας.

1.2.2 Διάθεση για εφαρμογή των όρων

Για να εφαρμοστεί ένα πρότυπο (standard) πρέπει να υπάρχει ανάγκη και ενδιαφέρον από την αγορά. Συχνά, οι εταιρίες δίνουν την εντολή για 'εσωτερική' επεξεργασία προτύπων για ένα συγκεκριμένο τομέα, π.χ. με σκοπό την αποδοτικότερη επικοινωνία με το κοινό, ενισχύοντας έτσι την ταυτότητα της εταιρίας, του λεγόμενου corporate identity, μέσω της δικής της γλώσσας και ορολογίας (corporate language και corporate terminology)³ που διαφέρει από την 'γλώσσα' των άλλων εταιριών⁴.

1.2.3 Ικανότητα των ειδικών για κατάλληλη γλωσσική εφαρμογή

Οι ειδικοί επιστήμονες που ασχολούνται με την τυποποίηση της ορολογίας προσπαθούν να επιβάλουν στη γλώσσα τα ίδια μέτρα όπως π.χ. στις μονάδες μέτρησης και βάρους. Αυτό το εγχείρημα δεν μπορεί παρά να αποτύχει, διότι η γλώσσα δεν μπορεί να τυποποιηθεί και να οριοθετηθεί σαν μαθηματικός ή χημικός τύπος.

Γεγονός είναι, ωστόσο, ότι παρατηρείται μια τάση για γλωσσική αμέλεια όσον αφορά την ορολογία και για ενίσχυση της τεχνικής σαφήνειας και λεπτομέρειας όσον αφορά το αντικείμενο της έρευνας. Αυτή η τάση για γλωσσική αμέλεια οδηγεί συχνά σε λεξική ποικιλία, δηλ. στη δημιουργία συνωνύμων και σε ποικιλία εννοιών, δηλ. στη δημιουργία πολυσήμων, με αποτέλεσμα την υπονόμηση της ακρίβειας και της διαφάνειας του όρου.

1.2.4 Απασχόληση συντακτών τεχνικών κειμένων

Η λύση στο δίλημμα της επιλογής της κατάλληλης γλωσσικής ορολογίας και της εφαρμογής των γλωσσικών κανόνων βρίσκεται, σε μεγάλο βαθμό, στην άρτια κατάρτιση και απασχόληση των συντακτών τεχνικών κειμένων (technical writers). Η σύνταξη των κειμένων γίνεται με τεκμηρίωση που στοχεύει στο κατάλληλο είδος κειμένων, στο κατάλληλο κοινό, υπό τις κατάλληλες συνθήκες επικοινωνίας, με τα γλωσσικά ή εξωγλωσσικά μέσα που απαιτούν οι δεδομένες συνθήκες παραγωγής του κειμένου, λαμβάνοντας υπόψη τη νομική διά-

3. Παράδειγμα της γλώσσας και ορολογίας της εταιρίας είναι η συγκεκριμένη ορολογία που περιλαμβάνεται στο style sheet κάθε εταιρίας (βραχυγραφίες, τεχνική ορολογία, τίτλοι, όνομα).

4. Π.χ. η γερμανική ορολογία στην αυτοκινητοβιομηχανία χρησιμοποιεί διαφορετικούς όρους για να περιγράψει το φαινόμενο των φιμέ τζαμιών. Η VW/Audi και Toyota χρησιμοποιούν τους όρους *athermische Scheiben* και *Wärmeschutzverglasung*, η Mercedes-Benz τον όρο *wärmedämmendes Glas*, η BMW τον όρο *grünes Wärmeschutzglas*, η Opel *wärmedämmende, getönte Rundumverglasung*, οι Nissan και Saab *getönte Scheiben* και η Lancia *Colorglas* (Stolze, 1999:190).

σταση και τους κατά περίπτωση κανονισμούς, καθώς και όλες τις πτυχές των συγγενών επιστημονικών κλάδων, όπως η ψυχολinguιστική, η επιστήμη της έρευνας της ειδικής γλώσσας, η ορογραφία και η μεταφρασιολογία.

1.2.5 Συνειδητοποίηση της διαφοράς μεταξύ πολιτισμών

Στην εποχή της παγκοσμιοποίησης, τα κείμενα 'οφείλουν' να μοιάζουν όλο και περισσότερο μεταξύ τους στις διάφορες γλώσσες στις οποίες συντάσσονται. Αυτό αποδεικνύεται από τις προδιαγραφές για τη σύνταξη κειμένων που διευκολύνουν τη μετάφρασή τους (π.χ. simplified English και "ελεγχόμενες γλώσσες"). Αυτά τα κείμενα χαρακτηρίζονται από περιορισμένο λεξιλόγιο και καθορισμένο γραμματικό σύστημα και κανόνες (Παριανού, υπό έκδοση). Ωστόσο, οι διαφορές των πολιτισμών είναι υπαρκτές και δεν πρέπει να αγνοούνται. Κάθε κείμενο έχει στοιχεία του πολιτισμού στη γλώσσα του οποίου συντάχθηκε. Αυτό ισχύει και για τα ειδικά κείμενα. Ένα παράδειγμα ειδικού κειμένου με πολιτισμική διαφορά είναι τα νομικά κείμενα τα οποία διαφέρουν ανάλογα με το νομικό σύστημα στο οποίο αφορούν, όπως επίσης και τα τεχνικά κείμενα, τα οποία περιλαμβάνουν πολιτισμικά στοιχεία⁵.

1.3 Καθιέρωση

Ένας όρος καθιερώνεται όταν αναγνωρίζεται και χρησιμοποιείται από τους ειδικούς του επιστημονικού τομέα στον οποίο αφορά. Ποια όμως είναι τα αντικειμενικά κριτήρια με τα οποία μπορούμε να κρίνουμε εάν ένας όρος έχει ωριμάσει σε σημείο που να επιτρέπει την καθιέρωσή του;

1.3.1 Εμφάνιση του όρου ως αναπόσπαστου στοιχείου στην ειδική επικοινωνία και την τεκμηρίωσή της

Αυτό αποδεικνύεται από τη συχνή χρήση του όρου από τους ειδικούς επιστήμονες και τους συντάκτες τεχνικών κειμένων, τόσο στο γραπτό όσο και στον προφορικό επιστημονικό λόγο. Η χρήση του όρου γίνεται στην επικοινωνία

5. Στις Η.Π.Α. η κατανάλωση της βενζίνης υπολογίζεται σε μίλια ανά γαλόνι (miles per gallon), ενώ στη Γερμανία ο υπολογισμός αυτός γίνεται με λίτρα ανά 100 χιλιόμετρα (Liter pro 100 km). Κατά τη μετάφραση, η σχέση μεταξύ της κατανάλωσης βενζίνης και των χιλιομέτρων ή μιλίων αλλάζει αριθμητικά (1 γαλόνι = 4,543 κιλά, 1 μίλι = περίπου 1609 μέτρα) και απαιτεί στη συνέχεια μαθηματικές πράξεις. Μπορεί όμως να απαιτήσει περαιτέρω αλλαγές ανάλογα με το κείμενο. Όταν π.χ. αυξάνεται η κατανάλωση σε βενζίνη, στα γερμανικά έχει ως αποτέλεσμα *περισσότερα λίτρα* ανά 100 χιλιόμετρα, ενώ στα αγγλικά σημαίνει *λιγότερα μίλια* ανά γαλόνι βενζίνης. Συνεπώς, όταν το αγγλικό κείμενο αναφέρει "... factors that contribute to *lower mileage* are..." στα γερμανικά πρέπει να μεταφραστεί ως "Faktoren, die zu einem höheren Verbrauch führen" (στα ελληνικά: "... παράγοντες που οδηγούν σε *μεγαλύτερη κατανάλωση* είναι...") (βλ. Schmitt, 2000:277 και Schmitt, 1999:240) για να αποδοθεί το ισοδύναμο αποτέλεσμα.

νία μεταξύ των ειδικών και μεταξύ των ειδικών και των συντακτών τεχνικών κειμένων.

1.3.2 'Εσωτερική' χρήση του όρου από τις υπηρεσίες ορολογίας και την τράπεζα ορολογίας των εταιριών

Η 'εσωτερική' χρήση του όρου γίνεται από τις εταιρίες και τους διεθνείς οργανισμούς στα πλαίσια της ορογραφίας (terminology management) από τα λεξικά και τις τράπεζες δεδομένων που διαθέτουν. Η Ε.Ε. π.χ. χρησιμοποιεί το σύστημα EC SYSTRAN για εσωτερική χρήση με πάνω από μισό εκατομμύριο μεταφρασμένες σελίδες ετησίως⁶.

1.3.3 'Εξωτερική' χρήση του όρου μέσα από επίσημα λεξικά και εγχειρίδια τυποποίησης της ορολογίας

Η 'εξωτερική' χρήση του όρου γίνεται από επίσημα λεξικά και εθνικά καθώς και διεθνή εγχειρίδια τυποποίησης ορολογίας που κυκλοφορούν στην αγορά. Ωστόσο, η καταχώριση ενός όρου σε ένα από αυτά τα εγχειρίδια δεν εξασφαλίζει αυτομάτως την ειδική χρήση του, δηλαδή υπάρχουν όροι που έχουν καταχωρηθεί σε λεξικά αλλά δεν χρησιμοποιούνται ευρέως. Αυτό αποδεικνύει ότι ορισμένοι όροι δεν έχουν εγγυημένη επιτυχία όσον αφορά την καθιέρωσή τους στην ειδική γλώσσα και/ή ότι ορισμένες φορές η καθιέρωσή τους καθυστερεί.

1.4 Αχρησία

Κάθε όρος μπορεί να έχει από πολύ μικρή έως πολύ μεγάλη διάρκεια. Οι λόγοι που μπορούν να οδηγήσουν στην καθιέρωση ενός όρου έχουν περιγραφεί παραπάνω. Αντίθετα, οι λόγοι που τον οδηγούν σε αχρησία είναι οι εξής:

1.4.1 Ανανέωση της ορολογίας

Όταν ένας όρος αποδεικνύεται επιστημονικά απαρχαιωμένος και, ως εκ τούτου, δεν χρησιμοποιείται συχνά, αντικαθίσταται από ένα νέο. Αυτό συμβαίνει συνήθως όταν η τεχνολογία και η επιστήμη έχουν προχωρήσει τόσο ώστε να έχουν εμφανιστεί νέα δεδομένα και, συνεπώς, να υπάρχει ανάγκη για νέους όρους. Άλλωστε, η ειδική γλώσσα όπως και η γλώσσα γενικότερα, δεν είναι προϊόν (product) αλλά διαδικασία (process) (Pehlsson, 1983) και, συνεπώς, μεταβάλλεται και υποβάλλεται σε διορθώσεις και λεξική και ορολογική ανανέωση.

6. Πάνω από τις μισές μεταφρασμένες σελίδες χρησιμοποιούνται ανεπίσημα και μόνο για εσωτερική χρήση (56% για το έτος 2000). Η επιμέλεια των σελίδων που πρόκειται να χρησιμοποιηθούν έστω σε ημιεπίσημα έγγραφα γίνεται από τους μεταφραστές (Petrits, 2001:25-26).

1.4.2 Ελλιπής αποδοχή

Η τυποποίηση της ορολογίας για νέες έννοιες και όρους δεν μπορεί να καθιερωθεί εύκολα όταν ο όρος είναι πολύπλοκος και όταν οι επιστήμονες δυσκολεύονται να τον χρησιμοποιήσουν τόσο στον προφορικό όσο και στον γραπτό λόγο. Η πολυπλοκότητα των όρων προκύπτει από την ανάγκη των επιστημόνων και των ορολόγων να δημιουργήσουν όσο το δυνατόν περισσότερο σαφείς και διαφανείς όρους, οι οποίοι να περιλαμβάνουν όλες τις τεχνικές λεπτομέρειες. Αυτό οδηγεί συχνά σε γλωσσικά σχήματα, τα οποία παραπέμπουν περισσότερο σε παραφραστικές εκφράσεις παρά σε όρους. Ωστόσο, η ελλιπής αποδοχή μπορεί να γίνεται για λόγους που δεν έχουν λογική εξήγηση.

1.4.3 Καθοδηγούμενος αποκλεισμός ενός όρου

Υπάρχουν ορισμένοι όροι, οι οποίοι, για διάφορους λόγους, αποκλείονται από τη χρήση στην ειδική γλώσσα ακόμα και αν έχουν προηγουμένως εφαρμοστεί. Ένας λόγος για τον αποκλεισμό ενός όρου είναι η συγκεκριμένη επιλογή ενός διαφορετικού στο πλαίσιο της πολιτικής μιας εταιρίας η οποία ακολουθεί μια ορισμένη ορολογία (βλ. corporate terminology) που διαφέρει συνειδητά από την ορολογία των ανταγωνιστριών εταιριών. Ένας όρος μπορεί επίσης να εγκαταλειφθεί εξ αιτίας πολιτικών, οικονομικών και πολιτισμικών παραγόντων.

1.4.4 Οικονομία των όρων

Η οικονομία των όρων είναι αποτέλεσμα της γλωσσικής οικονομίας εν γένει. Αντίθετα με την επικρατούσα άποψη ότι η ειδική γλώσσα ακολουθεί την αρχή της λεξικής οικονομίας, έρευνες έχουν αποδείξει ότι η ειδική γλώσσα έχει συχνά μεγαλύτερο λεξικό πλούτο από την κοινή (Thurmaier, 1995:247). Αυτή η λεξική οικονομία εφαρμόζεται συχνά αφού προηγουμένως έχει παρατηρηθεί ορολογική συνωνυμία κατά τη δημιουργία νέων όρων. Οι ειδικοί που δημιουργούν τους νέους όρους προσπαθούν συχνά να χρησιμοποιήσουν όσο το δυνατόν λειτουργικότερα και αποδοτικότερα τους ήδη υπάρχοντες. Ωστόσο, αυτή η προσπάθεια, στην καθημερινή εφαρμογή, δεν έχει πάντα θετικά αποτελέσματα με αποτέλεσμα την εμφάνιση συνωνυμίας. Η αλλαγή ενός όρου από συνώνυμο σε μονοσήμαντο δεν μπορεί ποτέ να εξασφαλίσει τη χρήση ενός μονοσήμαντου όρου και να παραμερίσει πλήρως τον παλαιότερο συνώνυμο⁷.

Συμπεράσματα

Με την εξέλιξη των επιστημών και της τεχνολογίας και την υπεροχή της αγγλικής γλώσσας γίνεται εμφανής η ανάγκη για όλο και περισσότερους, νέους

7. Στον προφορικό λόγο κυρίως οι ειδικοί δεν παύουν ξαφνικά να χρησιμοποιούν συνώνυμους όρους.

όρους. Συνέπεια όλων αυτών είναι η συλλογική προσπάθεια των ερευνητών και επιστημόνων για την επίτευξη σε όλο και μεγαλύτερο βαθμό της γλωσσικής διεθνοποίησης στον τομέα της ορολογίας.

Η τυποποίηση της ορολογίας θα μπορούσε να επιτύχει τον στόχο της διαφάνειας και της σαφήνειας εάν δεν υπήρχαν διάφορα 'εμπόδια'. Ένα από αυτά είναι ότι η γλώσσα και, ως εκ τούτου, και η ειδική γλώσσα είναι δυναμική και όχι στατική. Οι φυσικές γλώσσες διαφέρουν από τις τεχνητές κυρίως λόγω "της λεξικής και δομικής τους πολυσημίας, της ασάφειας και ποικιλίας των σημασιών των εκφράσεών τους καθώς και της ιστορικής μεταβλητότητάς τους" (Bußmann, 1990:515). Η ασάφεια οφείλεται συχνά στην 'πρόχειρη' ή 'προσωρινή' ονομασία ενός αντικειμένου ή μιας ιδέας με έναν όρο που εξυπηρετεί τους ειδικούς επιστήμονες μια συγκεκριμένη χρονική στιγμή. Οι ίδιοι δεν έχουν αντίρρηση να αντικατασταθεί ο όρος με έναν πιο κατάλληλο στο μέλλον, όταν αυτός θα έχει πλήρως διασαφηνιστεί. Επειδή α) τα στάδια από τα οποία διέρχεται η ειδική ορολογία δεν προβλέπεται να καταργηθούν ή να μεταβληθούν και β) ακόμα και εάν οι ειδικοί όροι τυποποιούνταν στο γλωσσικό σύστημα εντός του οποίου δημιουργήθηκαν (κυρίως στην Αγγλική) είναι δύσκολο να τυποποιηθούν ταυτόχρονα και με ανάλογες διαδικασίες στις διάφορες Γ.Σ., ο μόνος τρόπος αντιμετώπισης προβλημάτων που εντοπίσαμε παραπάνω είναι η στενή συνεργασία των μεταφραστών με τους ειδικούς επιστήμονες, τους ορολόγους και τους συντάκτες ειδικών κειμένων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Albl-Mikasa, M. (1995). "Zum Lebenszyklus fachsprachlicher Ausdrücke", in M. Beyer & H.-J. Diller & J. Kornelius & E. Otto & G. Stratmann (eds.), *Anglistik und Englischunterricht. Realities of Translating*. Heidelberg: C. Winter, 163-195.
- Bußmann, H. (1990). *Lexikon der Sprachwissenschaft*. Stuttgart: Kröner.
- Fögen, T. (2002). "Fachsprachen in der Antike: Zur Analyse metasprachlicher Dokumente am Beispiel der philosophischen Schriften Senecas", in Kovtyk, B. & Wendt, G. (eds.), *Aktuelle Probleme der angewandten Übersetzungswissenschaft. Sprachliche und außersprachliche Faktoren der Fachübersetzung*. Frankfurt a.M., Berlin/Bern/Bruxelles/New York/Oxford/Wien: Lang, 10-35.
- Horn-Helf, B. (1999). *Technisches Übersetzen in Theorie und Praxis*, Tübingen, Basel: Francke.
- Korn, K. (2002). "Sprache der Technik", *Technische Dokumentation* 4, 2002, 31-40.
- Kretzenbacher, H. L. (1991/92). "Zur Linguistik und Stilistik des wissenschaftlichen Fachworts", *Deutsch als Fremdsprache* 4/1991, 38-46, 195-201.
- Nordland, R. (2002). "Equality and Power in EU Language Work", *Perspectives. Studies in Translatology*, 10. n° 1, 31-53.

- Pehlsson, C. (1985). "Terminology and Terminology", in Karlsson, F. (ed.), *Papers from the Seventh Scandinavian Conference of Linguistics*. Helsinki: University of Helsinki, 677-692.
- Petrits, A. (2001). *EC SYSTRAN: The Commission's Machine Translation System*. European Commission Translation Service.
- Schmitt, P.A. (1999). *Translation und Technik*. Tübingen: Stauffenburg.
- Stolze, R. (1999). *Die Fachübersetzung. Eine Einführung*. Tübingen: Narr.
- Tkacheva, L. (2001). "Some Prognoses in the Development of Terminology", in Mayer, F. (ed.), *Language for Special Purposes: Perspectives for the New Millennium*. Tübingen: Narr, 202-206.
- Thurmair, M. (1995). "Doppelterminologie im Text oder: hydrophob ist wasserscheu", in Kretzenbacher, H. L. & Weinrich, H. (eds.), *Linguistik der Wissenschaftssprache*. Berlin, New York: de Gruyter, 247-280.
- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Α. (2001). "Αναβαπτισμός". *Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία. Ανακοινώσεις 3ου Συνεδρίου*. Αθήνα: ΕΛΕΤΟ, 63-77.
- Βαλεοντίς, Κ. Ε. (1997). "Ο "Αναλογικός Κανόνας" στην υπηρεσία της σύγχρονης Ελληνικής Ορολογίας". *Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία. Ανακοινώσεις 1ου Συνεδρίου*. Αθήνα: ΕΛΕΤΟ, 33-52.
- Βαλεοντίς, Κ. Ε. & Φιλόπουλος, Β. Α. (2001). "Πρόσφατες εξελίξεις για τη δημιουργία ελληνικών όρων και η ελληνική εταιρεία ορολογίας". *Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία. Ανακοινώσεις 3ου Συνεδρίου*. Αθήνα: ΕΛΕΤΟ, 305-323.
- Γαβριηλίδου, Μ. & Λαμπροπούλου, Π. (1997). "Μέθοδος ημι-αυτόματης εξαγωγής όρων", στο: *Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία. Ανακοινώσεις 1ου Συνεδρίου*. Αθήνα: ΕΛΕΤΟ, 249-258.
- Παριανού, Α.: "Διαπολιτισμική ειδική επικοινωνία". *Επιστημονική Επετηρίδα του Τ.Ε.Γ.Μ.Δ.*, Κέρκυρα: Ιόνιο Πανεπιστήμιο (υπό έκδοση).
- Παριανού, Α. & Κελάνδριας, Π. Ι. (2001). "Η συνωνυμία στην ειδική γλώσσα και η μετάφρασή της". *Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία. Ανακοινώσεις 3ου Συνεδρίου*. Αθήνα: ΕΛΕΤΟ, 262-271.
- Χαραλαμπίκης, Χρ. (1992). *Νεοελληνικός λόγος*. Αθήνα: Νεφέλη.